

Feszty Árpádné visszaemlékezései. Fesztyné új könyve nem szoros rendet követő emlékirat, hanem egy az élettől megpróbált lélek tanuság-tétele, melyből túlnyomó részben személyes élmény alapján támad föl előttünk a mult idők számos kivételes alakja, helyenkint rapszódikusan érzelmes, de kétségtelenül egyéni beállításban. A följegyzések indítéka az idei centenaris ünnep-lés hősére való emlékezés, mely a szerzőt Jókaihoz fűző viszonyánál fogva joggal számíthat érdeklődésre.

Minden emlékiratszerű munka bizonyos fokig egocentrikus jellegű. Ez a könyv sem kivétel. Hasonló eredetű társaival szemben azonban előnye az a rokonszenves tartózkodás, mellyel a szerző saját szerepéről ír. Kár, hogy a másodkézből származó adatok közül a Szendrey Júliára vonatkozót nem mellőzte. E résznél a közlés elvi álláspontja tévesztette meg. „Petőfiről nem akrok mástól hallani, mint Jókaitól. Igazság? Vagy mese? Mindegy. Jókai mesélte” — írja a szerző. „Nem mindegy” — mondhatja erre indokolás nélkül a tárgyilagosa olvasó. Aminthogy néhány sorral odább a szerző is ily belátásra jutva iparkodik megelőzni az esetleges félreértést. Petőfinében az utókor eddig tudvalevőleg csupán elsietett második házasságát kifogásolta. Emlékének a mende-mondák mikro-szkópiájánál való vizsgálata bátran elhagyható. Ne felejtjük el azt a tényt, amit Herczeg Ferenc oly szépen megállapított róla s amely szerint bármint vélekedjünk, egy bizonyos és ez örök érdeme, hogy egy polgári háztartás keretében megtudott maradni Petőfi műszájának.

Több méltánnyal említhető a könyvnek az a fejezete, mely *Gárdonyiról* szól. E sorokért az irodalomtörténet is hálás lesz Fesztynek: mert a mimóza-természetű költő lelki zárjait olykor igen sikeresen nyitogatja. Különösen érdekes Gárdonyinak a Fesztyék családi köréhez tartozó két Margit iránti vonzalmát ismertető rész. Mindkét szerelmi álom állítólag a költő félszegsége és bátortalansága miatt foszlott szét. Valószínű a föltevés, hogy az Isten rabjai, a Láthatatlan ember s a Hatalmas harmadik című regények nőalakjai ihletalapjukban

ez epizódokra vihetők vissza. A Göre-ciklus ötletének megszületése is helye ösztönrel származtatható Gárdonyinak a Feszty-körkép tít-kársága idején szerzett tapasztala-taiból.

Nem érdektelen a *Balatonfüredi víg és szomorú mozifölvételek* című rész sem. Sok kedves apróság kerül itt elő írókról és színészekről, többnyire olyan vonatkozásban, melyből az illetőknek inkább a magán-, mint a közélet felé mutatott arca nyer megvilágítást. Természetesen e följegyzések mindegyike se fogadható el fönttartás nélkül. Ennek azonban nem egészen a szerző az oka. Ő ugyanis nem tehet róla, hogy a „Magyar hölgynek születni nagy és szép gondolat” idézetet Tamássy József, az egykori jeles színész szerencsétlen frázisnak tartotta s Garay helyett Vörösmarty-nak tulajdonítva, ez alapon úgy vélte, hogy „Még a legnagyobb írók is belesznek ilyen hamis pátoszba”.

Az ifjabb nemzedékre nézve sok becses tanulsággal jár majd a *Jókai alkonyáról* szóló fejezet. Ennek merengő emlékezéstől fátyolozott sorai tompítottságuk ellenére is igazolják a tapasztalatot, hogy a nagy fák kidőlte után sokáig visszhangzik az erdő. A nagy perben erősen érdekelt szerző tapintatára vall, hogy az ő részéről e visszhangba nem vegyült ünneprontó kiáltás. Kegyeletes érzése — szép könyve révén — Jókai emlékéhez méltón a megbékéltség jegyében munkál közre a nagy ünnepelt kultuszának elmélyítésén.

Baros Gyula.

Újgörög népmesék magyar nyelven. A mult század elején vívott szabadságharc — amelyben oly tragikus, de egyszersmind ideális szerep jutott Byronnak — Európa-szerte érdeklődést keltett a görögök iránt. „A hellének szent csontjaiból kikelő Szabadság” — ahogy a Szolomosztól származó nemzeti himnusz allegóriája rajzolja — sok idegen szívet is lángalobbantotta. Az így támadt filhellén lelkesedés — melynek hullámai egészen napjainkig csaknem minden neogrecista lelkét megérintették — főforrása lett annak a gyűjtő, fordító és feldolgozó munkásságnak, mely a két utolsó században az újgörög nyelv

és szellem kincseit a művelt világgal megismertette. A görög, német, francia és más nemzetek kutatóinak vállvetett munkájából a magyarok is kivették részüket. Különösen Peetz Vilmosnak, a hazai újjörög tanulmányok első tudományos művelőjének, a hatására ébredt nagyobb érdeklődés a mai görögség iránt. Az ő nyomán foglalkozott az újjörög néplélek megnyilvánulásaival az élete virágában elhalt költői lelkű tudós: Vértesy Dezső, aki még 1913-ban kiadott egy antológiát az újjörög népköltészetből s akinek számára — saját szavai szerint — a görögség szelleme maga volt „az élet és a napfény“.

Vértesy antológiájához csatlakozik most — annyi év után — Rhousopoulos és Kunos újjörög mesék-könyve. (Béta-kiadás, 1925.) A külföldi és hazai kutatók és fordítók által feltárt szellemi kincsek fényes tanubizonyságot tesznek arról a kapcsolatról, amely az utódokat az ősökkel egységbe fűzi össze.

E kincsek közül legértékesebbek s egyúttal nemzeti jelentőségűek a népdalok. Bennük szépen jut kifejezésre a görög napsugaras élet, a szabadság, a szép szeretete, a nemzet s az egyén öröme, fájdalma: az újhellén néplélek sajátos görög és általános emberi vonásai. Hatásukra jellemző, hogy a fordítók sorában nem kisebb névvel, mint Goethével találkozunk. A népdalok mellett ott találjuk a rövid, szemléltető, bölcs közmondások s a helyi hagyományok egész tömegét, mely utóbbiak szálai évszázadokra nyúlnak vissza s messze az ókorba vezetnek. A néphit — hogy csak egy ilyen szála mutassunk rá — az éjfél elhagyott görög vizeket és mezőket ma is táncoló nimfákkal, nereidákkal népesíti be. A népdalokban újra meg újra előkerülő öreg, de halhatatlan Kháronon s a hagyományokban ma is élő örökifjú nereidákon kívül más antik mítoszok és mondák maradványai is beleszövődnek a sárkányok és tündérek világába. Ezekre emlékeztetnek a szülői házból kivert s később csillagokká változott testvérek, a babérbokorból kinőtt királylány, a megvakított félszemű óriás és más ezekhez hasonló mese-motívumok.

A középkori görög népmonda hő-sének, Dijenisz Akritásznak a vonásait s a benne magasztalt hősi ideált is több mesében megtaláljuk. Az újjörög felfogásra különösen jellemző az erényesség s a hitvesi hűség tisztelete, amint ez a mesékben többször megnyilvánul. Természetes azután az is, hogy az újjörög népmesék a nyers erővel szemben mindig az okosságot, a leleményességet juttatják diadalra; hiszen a görög ebből a szempontból ma is olyan, amilyen évezredekkel ezelőtt volt.

Rhousopoulos és Kúnos könyvükben a mesék kiválasztásánál s néhol az átdolgozásnál — amint erről pl. a Pio-féle gyűjtemény szövegével való egybevetés meggyőzhet bennünket — tekintettel voltak arra, hogy a kiadás elsősorban kisgyerekek számára készült, mégis maradtak benne olyan részletek, amelyek a következő kiadás számára átdolgozandók, mert a gyermek fantáziáját károsan befolyásolják (a 127. és a 163—4. lapon). Szép fordításra törekedtek; ritmikus prózájuk a mesei előadáshoz jól illik s az újjörög nyelv költői és zenei szépségeit is érzékelteti. *Horváth Endre.*

Rákosi Jenő, a hírlapíró. (Papp Ferenc tanulmánya. A Kisfaludy-Társaság kiadása.)

Akik figyelemmel kísérik az irodalomtudomány tájékoztató munkáját, észrevehették, mennyire hiányval vagyunk oly tanulmányoknak, melyek a közelmúlt, vagy éppen a jelen szellemi élet mozzanataival foglalkoznak. E tartózkodás magyarázatául azt szokták felhozni, hogy a napjainkbeli jelenségek mérlegeléséhez nincs kellő távlatunk, már pedig enélkül a nyilvánosság előtt kötelező tárgyilagosság forog veszélyben.

Pedig hogy hozzáértéssel és megfontoltsággal kortársainkról is meg lehet írni az igazságot, mutatja Papp Ferenc könyve, amely megbízható képet nyújt napjaink egyik olyan vezető alakjáról, aki csaknem hat évtized közeleti mozgalmában mindig az elsők közt szerepelt. A szép tanulmány végigvezet bennünket Rákosi Jenő hírlapírói pályáján a hatvanas évektől egészen 1919 márciusáig. Az érdekes fordulatokban